AGROSANOAT KLASTERLARIDA PAXTA-TO‘QIMACHILIK KLASTERLARI ASOSIDA ISHLAB CHIQARISH SAMARADORLIGIGA MOLIYA-KREDIT TIZIMINING MOHIYATI VA XUSUSIYATLARI

УДК: 330.43:338.43

ORCID: 0009-0008-3433-6107

Maxmatqulov G‘olibjon Xolmuminovich(dotsent)

Iqtisodiyot va pedagogika universiteti NTM

Sultonov Sirojiddin Normurolovich (dotsent v.b)

Iqtisodiyot va pedagogika universiteti NTM

Аннотация. Pul mablag‘lari hosil bo‘lishining asosiy moddiy manbai bo‘lib mamlakatning milliy doramadi – yangitdan yaratilgan qiymat yoki yalpi ichki mahsulotdan ishlab chiqarish jarayonida iste’mol qilingan ishlab chiqarish vositalari va mehnat qurollarining chegirib tashlangan qismi xizmatqildi va aynan u milliy daromadning yaratilishi va undan foydalananish orasida bog‘lovchi bo‘g‘in xizmatini o‘taydi. Kredit bank tizimi va ixtisoslashgan moliya-kredit muassasalari orqali ssuda jamg‘armasining harakatini ifodalaydi. Moliya-kredit tizimining taqsimlovchi, nazorat qiluvchi, tartibga soluvchi va barqarorlashtiruvchi funksiyalari mavjud.

***Калит сўзлар**: Agrosanoat, yaratuvchanlik, qishloq xo‘jaligi sanoati, hudud, raqobatdoshlik, ishlab chiqarish, moliya-kredit tizimi.*

СУЩНОСТЬ И ОСОБЕННОСТИ ФИНАНСОВО-КРЕДИТНОЙ СИСТЕМЫ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ПРОИЗВОДСТВА В АГРОПРОМЫШЛЕННЫХ КЛАСТЕРАХ НА БАЗЕ ХЛОПКОВО-ТЕКСТИЛЬНЫХ КЛАСТЕРОВ

Махматкулов Голибжон Холмуминович(доцент)

Экономико-педагогический университет НОУ

Султонов Сирожиддин Нормуродович (доцент и.т.д)

Экономико-педагогический университет НОУ

Абстрактный. Основным материальным источником образования денег является национальный доход страны — вновь созданная стоимость, или валовой внутренний продукт, за вычетом части средств производства и труда, потребленных в процессе производства. Именно он служит связующим звеном между созданием национального дохода и его использованием.

Кредит представляет собой движение ссудных средств через банковскую систему и специализированные финансово-кредитные учреждения. Финансово-кредитная система выполняет распределительные, контрольные, регулирующие и стабилизирующие функции.

Ключевые слова: *Агропромышленный комплекс, креативность, сельскохозяйственное производство, регион, конкурентоспособность, производство, финансово-кредитная система.*

THE ESSENCE AND CHARACTERISTICS OF THE FINANCIAL AND CREDIT SYSTEM FOR THE EFFICIENCY OF PRODUCTION IN AGRO-INDUSTRIAL CLUSTERS BASED ON COTTON-TEXTILE CLUSTERS

Makhmatkulov Golibjon Kholmuminovich (associate professor)
University of Economics and Pedagogy
Sultonov Sirojiddin Normurodovich (associate professor etc)
University of Economics and Pedagogy

Abstract. The main material source of monetary formation is the country's national income - the newly created value or gross domestic product minus the part of the means of production and labor consumed in the production process, and it is it that serves as a connecting link between the creation of national income and its use.

Credit represents the movement of loan funds through the banking system and specialized financial and credit institutions. The financial and credit system has distributive, controlling, regulatory and stabilizing functions.

Keywords: Agro-industry, creativity, agricultural industry, region, competitiveness, production, financial and credit system.

Kirish.

Moliya – kengaytirilgan takror ishlab chiqarish sharoitlarini ta’minlash hamda davlatning o‘z oldiga qo‘sgan maqsadi va vazifalarini amalga oshirish maqsadida markazlashtirilgan va markazlashtirilmagan pul jamg‘armalarini shakllantirish, taqsimlash va ulardan foydalanish bilan bog‘liq iqtisodiy munosabatlarni o‘zida aks ettiruvchi tizim. Markazlashtirilganmoliya deganda davlat budjeti tizimi va hukumatning budjetdan tashqari jamg‘armalarida jamlanadigan pul mablag‘larini shakllantirish va ulardan foydalanish bilan bog‘liq iqtisodiy munosabatlar tushinilsa, markazlashtirilmagan moliya korxonalar pul jamg‘armalarining doiraviy aylanishi bilan bog‘liq munosabatlarni o‘z ichiga oladi. [1].

Moliya pul munosabatlarining ajralmas qismi hisoblanadi va shu tufayli uning iqtisodiy tizimdagi roli va ahamiyati pul munosabatlarining shakllanish darajasiga bog‘liq bo‘ladi. O‘zining moddiy mazmuniga ko‘ra, moliya mamlakatning moliyaviy resurslarni tashkil etuvchi maqsadli pul mablag‘lari jamg‘armasini ifoda etadi.

Moliya:

tovar moddiy qiymatliklarni xarit etish, mahsulot, ish va xizmatlarni realizatsiya qilish jarayonidagi korxonalar o‘rtasida;

markazlashgan pul mablag‘lari jamg‘armalarini shallantirish va ulardan foydalanish yuzasidan korxonalar bilan yuqori tashkilotlar o‘rtasida;

budjet tizimiga soliqlar to‘lash va xarajatlarni moliyalashtirish jarayonida korxonalar bilan davlat o‘rtasida;

to‘lovlarni amalda oshirish va resurslar xarid etishda korxonalar, uy xo‘jaligi va budjetdan tashqari jamg‘armalar o‘rtasida;

budjet tizimining alohida bo‘g‘inlari o‘rtasida;

sug‘urta xolatlari vujudga kelganda zararlarni qoplash va sug‘urta to‘lovlarini amalga oshirishda korxonalar, uy xo‘jaligi va sug‘irta organlari o‘rtasida vujudga keladigan pul munosabatlarini aks ettiradi; [2].

Adabiyotlar sharhi.

Agrosanoat sohasiga yangi bozor mexanizmlarini joriy qilish, mahalliy mahsulotlarning raqobatdoshligini oshirish bo‘yicha, xorij va mamlakatimiz olimlari tomonidan tadqiq etilgan. Ular ilmiy asarlarida, ma’ruzalarida klasterlashtirish, agroklaster tizimini optimallashtirish masalalari va qarashlarini, ilmiy fikr-mulohazalarini bayon etishgan. Jumladan, innovatsion ixtisoslashtirilgan banklar, davlat-xususiy sheriklik, korporativ venchur fondlari. Innovatsion ixtisoslashgan banklar moliyaviy institutlar bo‘lib, ular qisqa, o‘rta va uning istalgan bosqichida innovatsiyalarni yaratish va amalga oshirish uchun uzoq muddatli kreditlar ishlab chiqish va joriy etish. Kredit berish uchun asoslar to‘plamini taqdim etishdir. Loyihaning rentabelligini hisoblashni o‘z ichiga olgan korxona tomonidan hujjatlar, ushbu ma’lumotlar asosida innovatsion bank tomonidan ijobiy qaror qabul qilinishi mumkinligi. Bu innovatsion bank nafaqat kredit beradi, balki yuridik va jismoniy shaxslar uchun depozitlar ochadi. Ya’ni mablag'larni to‘plash. Bunday holda, davlat xavf-xatarlar uchun kafil bo‘lishi kerak. Innovatsion banklarning innovatsion faoliyati uchun maqsadli kreditlar taklif qilishda duch kelishi mumkin agrosanoat klasterlarida degan manbalar mavjud. E.M. Akhmetshin, K.A. Barmuta, Z.M. Yakovenko, L.I. Zadorozhnaya, D.S. Mironov, E.N. Klochko, D.V. Zavyalov, T.P. Maksimova, N.E. Bondarenko (2017) [3,4,5].

Hududiy agrosanoatni rivojlantirish uchun byudjet mablag‘larining etishmasligi sharoitida klasterlar, davlat va xususiy kuchlarni birlashtirishga asoslangan yangi manbalardan foydalanish kerak davlat-xususiy sheriklik shaklidagi tadbirkorlik faoliyatini oshirish tog’risi takidlangan I.S. Abdullaev, P.A. Gurbanov, R.A. Aleshko, Y.Yu. Finogenov, Siberian J (2023) [6].

Agrosanoat kompleksini rivojlantirishning ushbu mexanizmi o‘zaro ta’sirni o‘z ichiga oladi davlat va xususiy sektor o‘rtasida, xususiy sherik nafaqat ishtirok etganda ob’ektni loyihalash, moliyalashtirish, qurish, balki uning keyingi faoliyatida ham davlat hamkorining foydasi haqida olimlar tomonidan o‘rganilgan E.M. Akhmetshin, E.P. Kolpak, E.A. Sulimova, V.S. Kireev, E.A. Samarina, N.Z. Solodilova (2017) [7].

Mamlakatda davlat-xususiy sheriklik loyihalarini amalga oshirish sur’ati qishloq xo‘jaligi nisbatan sekinligicha qolmoqda. Biroq, ba’zi hududlar allaqachon erishgan bunday tashabbuslar bilan ijobiy tajribalar, ushbu moliyalashtirishning istiqbolli salohiyatini ko‘rsatmoqda manba. Xususiy investorlar uchun asosiy tashvishlar bilan bog‘liq yuqori xavf kiradi agrosanoat klasterlarini tashkil etishni nazarda tutuvchi loyihalar, kadrlar yetarli emas trening. Yana bir mumkin bo‘lgan muammo davlat sektorining istamasligi bilan bog‘liq ayrim hollarda xususiy biznes vakillari bilan hamkorlik qilish manfaatlidir K. Barmuta, (2021) [8].

Loyihalarni moliyalashtirishda korporativ venchur fondlarining keng qo‘llanilishi Agrosanoat klasterining rivojlanishi hali yetarlicha nazariy va bu masala bo‘yicha uslubiy ish. Boshqacha aytganda, nazariyaga ehtiyoj bor korporativ venchur moliyalashtirishning asoslari va amaliy sinovlari o‘tkazganlar M.K. Barcho, O.V. Otto, H.A. Hajiyev, V.O. Samusenkov, L.N. Korshunova, N.O. Vikhrova, N.N. Nikulin (2020) [9].

Yuqorida keltirilgan va boshqa manbalarda agrosanoat sohasiga yangi bozor mexanizmlarini joriy qilish, mahalliy mahsulotlarning raqobatdoshligini oshirish omili sifatida mintaqaning raqobatdoshligini baholash borasida, zaruriyatlari hamda ularni rivojlantirish muammolari atroflicha keltiriladi.

Tadqiqot metodologiyasi. Tadqiqotning maqsadi - Moliya va kredit o‘zaro bog‘langan kategoriyalar bo‘lib, ular yordamida korxonalarning kengaytirilgan takror ishlab chiqarish jarayonida pul jamg‘armalari doiraviy aylanishi ta’minlash. Ob’ekt sifatida Qashqadaryo viloyati hisoblanadi asosiy ishlab chiqarish a’zosi. Tadqiqotning

axborot bazasini xorijiy va mahalliy ilmiy ishlar tashkil etdi olimlar, davlat statistikasi materiallari, normativ-huquqiy va qonunchilik bazasi O‘zbekiston Respublikasi.

Tahlil va natijalar muhokamasi.

Pul mablag‘lari hosil bo‘lishining asosiy moddiy manbai bo‘lib mamlakatning milliy doramadi – yangitdan yaratilgan qiymat yoki yalpi ichki mahsulotdan ishlab chiqarish jarayonida iste’mol qilingan ishlab chiqarish vositalari va mehnat qurollarining chegirib tashlangan qismi xizmatqildi va aynan u milliy daromadning yaratilishi va undan foydalananish orasida bog‘lovchi bo‘g‘in xizmatini o‘taydi.

Kredit bank tizimi va ixtisoslashgan moliya-kredit muassasalari orqali ssuda jamg‘armasining harakatini ifodalaydi. Moliya-kredit tizimining taqsimlovchi, nazorat qiluvchi, tartibga soluvchi va barqarorlashtiruvchi funksiyalari mavjud.

Qishloq xo‘jaligi ishlab chiqarishining tabiiy – iqlimiy shart – sharoitlarga bog‘liqligi hosilsizlik, suv toshqini, qurg‘oqchilik va boshqa tabiiy ofatlar ta’siriga qarshi korxonalarning moddiy va pul zahira fondlarini yaratishni taqazo qiladi.

Qishloq xo‘jaligi korxonalari faoliyatini moliyalashtirishda o‘z mablag‘lari yetarli bo‘lmagan xolatlarda chetdan qarzga mablag‘lari yetarli bo‘lmagan holatlarda chetdan qarzga mablag‘ jalb etishga to‘g‘ri keladi. Chetdan jalb etiladigan qarz mablag‘lari quyidagi manbalar evaziga bo‘lishi mumkin:

1. Tijorat banklarining kreditlari;
2. Budjetdan tashqari jamg‘armalarning kreditlari;
3. Halqaro moliya tashkilotlarining mablag‘lari (tijorat banklari loyihalari orqali);
4. Davlat budjetining mablag‘lari hisobidan kreditlar;
5. Kredit ittifoqlari va boshqa kredit beruvchi subyektlar kreditlari.

Tijorat banklari tomonidan qishloq xo‘jaligi korxonalarini kreditlash ular faoliyatini moliyalashtirishning eng muhim manbalardan biri hisoblanadi. U qishloq xo‘jaligi korxonasi va kredit tashkiloti o‘rtasida tegishli shartnomaviy munosabatlarni shakllantirish orqali o‘rnatiladigan moliyaviy munosabatdir. Bu munosabatlarning

markaziy bo‘g‘ini kredit shartnomasi bo‘lib, u ssudaning ta’minlanganligi, kreditlar o‘z vaqtida foizi bilan qaytarilishining huquqiy asoslarini ta’minlaydi.

Tijorat banklari tomonidan kredit berish muddatlilik, qaytarishlik, to‘lovlilik va ta’minlanganlik tamoyillari asosida amalga oshiriladi.

Muddatlilik tamoyili shuni bildiradiki, kreditlar taqdim etish muddatiga ko‘ra qisqa, o‘rta va uzoq muddatliga ajratiladi.

Qisqa muddatli kreditlar, odatda, joriy ishlab chiqarishni aylanma mablag‘lar bilan ta’minlash maqsadida, nisbatan yuqori foizlarda va bir yilgacha muddatda qaytarish sharti bilan beriladi.

O‘rta muddatli kreditlar bir yildan besh yilgacha muddatga, ishlab chiqarishning xususiyati sariflangan investitsiyalarni shu muddat ichida to‘la qoplash imkonini beradigan sohalarga beriladi.

Uzoq muddatli kreditlar besh yildan ko‘p muddatga, investitsion loyihalarini moliyalashtirish uchun, odatda, ishlab chiqarishni texnik qurollantirish, qayta qurish va kapital ta`mirlash maqsadlariga beriladi.

Qaytarishlik tamoyili qarzdorning kreditni to‘liq xajmda kreditorga qaytarishi bo‘yicha javobgarligini anglatadi.

To‘lovlilik tamoyiliga ko‘ra, kreditlar qarzdorga ma’lum bir foiz to‘lovlarini to‘lash sharti bilan beriladi. Qarzdorning kreditdan foydalanganlik uchun to‘laydigan foiz to‘lovlari kredit muassasasining daromadini tashkil etadi [10].

Ta’minlanganlik tamoyili kreditlash shartlariga ko‘ra, qarzdor kreditorga kreditni qaytarish kafolatini ta’minlashi lozimligidan kelib chiqadi. Chunki, qarzdor kreditni qaytarishdan bosh tortganda, kreditor qarizdorning (yoki unga kafolat, kafillik bergan yuridik shaxsning) mol – mulkidan tegishli miqdordagi mablag‘larni o‘z tasarrufiga olish imkoniyatiga ega bo‘lish kerak. Banklar o‘zlari bilan doimiy aloqaga ega bo‘lgan, bank hisob raqmida muntazam pul oqimi mavjud, yaxshi obro‘ va kredit

tarixiga ega qarz oluvchilarga, bu ta’minot turlarini talab qilmay, blankali (ishonchli) kredit berishlari mumkin.

Bank kreditlari loyihaning xususiyatiga ko‘ra, imtiyozli yoki imtiyozsiz shartlarda berilishi mumkin. Imtiyozli kreditlar ustivor yo‘nalishlar uchun, odatda, davlat dasturlari doirasida investitsion loyihalarni moliyalashtirish maqsadlariga xizmat qiladi.

Ayrim hollarda davlat qishloq xo‘jaligining o‘ziga xos xususiyatlaridan kelib chiqib, agrar sohada xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish maqsadida qisqa muddatli kreditlarni qaytarish muddatini uzaytirishga imkoniyat yaratadi. Xususan, barcha xo‘jalik yurituvchi subyektlar uchun aylanma mablag‘larni to‘ldirishga beriladigan qisqa muddatli kreditlar, odatda, 1 yilgacha muddatga berilsa, qishloq xo‘jaligi ishlab chiqarishini tashkil etish uchun fermer xo‘jaliklariga, shuningdek, yuridik shaxs maqomiga ega bo‘lgan dehqon xo‘jaliklariga aylanma mablag‘larni to‘ldirish uchun beriladigan bunday kreditlar, odatda, 2 yildan kam bo‘lmagan muddatga beriladi [11].

Ammo, fermer va dehqon xo‘jaliklarining o‘z aylanma mablag‘larini to‘ldirish maqsadida, qishloq xo‘jaligi bog‘liq bo‘lmagan faoliyati uchun olingan kreditdan foydalanish muddati, uni qaytarish muddati uzaytirilishini hisobga olgan holda, 12 oydan oshmasligi kerak.

Kreditlardan foydalanganlik uchun foiz stavkalari miqdori qarz oluvchi va bank o‘rtasidagi o‘zaro kelishuvga ko‘ra, kredit shartnomasi asosida belgilanadi.

Kreditlarni olish uchun qarz oluvchilar bankka quyidagi hujjatlar (kredit paketi) ni taqdim etadilar:

kredit buyurtmasi;

qarz oluvchining bank hisob varag‘idagi pul tushumlari taxmini (pul oqimi) ko‘rsatilgan biznes – rejasi;

oxirgi hisobot sanasiga davlat soliq xizmatining mahalliy (tuman) idorasi tomonidan tasdiqlangan buxgalterlik balansi;

debitorlik va kredittorlik qarzlari haqidagi ma’lumotnoma, shuningdek, 90 kundan ortiq, muddatdagi qarzdorlikning solishtirma dalolatnomalari;

moliyaviy natijalar xaqida xisobot;

ta’minot shakllaridan birini.

Olingan kreditni qaytarmaslik xatarining oldini olish maqsadida qarz oluvchi tez va erkin sotilish talablariga javob beradigan ta’minotga ega bo‘lishi kerak. Qarz oluvchi bankka quyidagi ta’minot turlarining birini taqdim etish huquqiga ega:

mulk yoki qimmatli qog‘ozlar garovi;

bank yoki sug‘urta tashkiloti kafolati;

uchunchi shaxsning kafilligi;

sug‘urta kompaniyasining qarz oluvchi kreditni qaytara olmaslik xatarini sug‘urta qilgani

to‘g‘risidagi sug‘urta polisi;

fuqarolar yig‘inlarining mahalla, qishloq, ovul Kengashlari kafilligi.

Kreditlarning qaytarilish ta’minoti shakllaridan biri sifatida mol – mulk garovi xizmat qiladi. O‘zbekiston Respublikasining “Garov to‘g‘risida”gi Qonuniga muvofiq, muomaladan chiqarilgan buyumlardan tashqari, har qanday mulk, shu jumladan, buyumlar va mulkiy huquqlar (talablar), qimmatbaho buyumlar, zargarlik buyumlari, erkin ayirboshlanadigan valyuta va boshqalar garov predmeti bo‘lishi mumkin.

Kredit hisobiga sotib olingan mulk, uning qiymatining 80 foizi miqdorida, mazkur kredit bo‘yicha garov predmeti bo‘lib xizmat qilish mumkin [12].

Tijorat banklarining imtiyozli kredit berish maxsus jamg‘armasi resurslarini ko‘paytirishiga yo‘naltiriladigan va jamg‘armaning berilgan kreditlari hisobiga olingan daromadlari daromad (foyda) solig‘idan 5 yil muddatga ozod qilinadi. Tijorat banklarining daromad (foyda) solig‘ini hisoblab chiqarishda soliq solinadigan baza jismoniy shaxslarning muddatli omonatlari (denozitlari)ning ko‘paygan summasiga

kamayadi, bunda bo‘shaydigan mablag‘larda ko‘rsatilgan omonatlar bo‘yicha foiz stavkalarini oshirishga maqsadli yo‘naltirilishi shart.

Imtiyozli kredit berish jamg‘armasi mablag‘lari hisobidan qishloq xo‘jaligiga kreditlar berish faqatgina yuridik shaxs maqomidagi dehqon xo‘jaligi va fermer xo‘jaliklariga, muddatlari kredit berilayotgan tadbirlarning o‘zini qoplashga muddatiga bog‘liq holda beriladi. Chunonchi:

- qishloq xo‘jaligi ishlab chiqarishini tashkil etish uchun aylanma mablag‘larni to‘ldirishga kreditlar fermer xo‘jaliklariga, shuningdek, yuridik shaxs bo‘lgan dehqon xo‘jaliklariga, qoidaga ko‘ra, kamida 2 yil muddatga beriladi;

- investitsiya loyihalarini mablag‘ bilan ta’minlash uchun kreditlar yuridik shaxs maqomiga ega bo‘lgan fermer va dehqon xo‘jaliklariga to‘lov muddatini kechiktirish huquqsiz 5 yilgacha muddatga berilishi mumkin.

Jamg‘arma mablag‘lari hisobidan berilgan kreditlardan foydalanganlik uchun foiz stavkasi miqdori O‘zbekiston Respublikasi Markaziy bankining qayta moliyalash bo‘yicha kredit berilgan kundagi belgilangan stavkasining 50 foizidan ortiq bo‘lmagan miqdorda belgilanadi.

Mikrokreditlardan foydalanganlik uchun foiz stavkalari miqdori qarz oluvchi va bank o‘rtasidagi o‘zaro kelishuvga ko‘ra, kredit shartnomasi asosida, ammo Markaziy bank tamonidan rasman o‘rnatilgan,qayta moliyalash stavkasidan yuqori bo‘lmagan miqdorda belgilanadi. Imtiyozli kredit berish jamg‘armasi hisobidan beriladigan mikrokreditlar bo‘yicha foiz stavkalari Markaziy bankning mikrokredit berilgan kundagi qayta moliyalash stavkasining 50 foizidan ortiq bo‘lmagan miqdorda belgilanadi [13].

Keyingi yillarda qishloq xo‘jaligi korxonalarini kredit bilan ta’minlash manbalari kengayib, budjetdan tashqari jamg‘armalar (fondlar) vujudga kelmoqda. Bunday jamg‘armalar o‘z oldiga kredit berish orqali yuqori daromad olishni maqsad qilib qo‘ymaydi, aksincha, ular iqtisodiyotning ustivor yo‘nalishlarini imtiyozli

shartlarda kreditlash maqsadida shakllantiradi. Budjetdan tashqari jamg‘armalar ishlab chiqarishni aylanma mablag‘lar bilan ta’minlashga yo‘naltiriladigan qisqa muddatli kreditlar berishni amalga oshirmaydi. Ular asosan, o‘rta-va uzoq muddatli loyihalarni moliyalashtirishda ishtirok etadilar. Budjetdan tashqari jamg‘armalar, shuningdek, qishloq xo‘jaligi korxonalarini boshlang‘ich sarmoya va mikrokreditlar bilan ta’minlashda ham ishtirok etmoqdalar [14].

Dastlabki (boshlang‘ich) sarmoyasini shakllantirishga beriladigan kreditlar mikrokredit shakllaridan biri bo‘lib uning miqdori dehqon xo‘jaliklari (yuridik shaxs maqomiga ega bo‘lgan) uchun eng kam ish haqining 300 baravari miqdorigachani tashkil etadi;

Dastlabki (boshlang‘ich) sarmoyani shakllantirishga kreditlar faqat yangidan ochilgan, davlat ro‘yxatidan o‘tganidan keyin 6 oydan kun bo‘lmagan davrda kredit olish uchun tegishli buyurtmalar bergan dehqon xo‘jaliklariga (yuridik shaxs maqomiga ega bo‘lgan) va fermer xo‘jaliklariga beriladi va u imtiyozli foiz stavkasi asosida amalga oshiriladi.

Budjetdan tashqari jamg‘armalarning kredit liziyalari hisobidan beriladigan kreditlar uchun imtiyozli foiz stavkasi kreditlanayotgan investitsion loyihalarning yo‘nalishidan kelib chiqib, quyidagi miqdorlarda belgilanadi:

-dastlabki (boshlang‘ich) sarmoyani shakllantirishga Markaziy bankning amaldagi qayta moliyalash stavkasining 1G‘6 qismi miqdorida;

-dehqon va fermer xo‘jaliklarini rivojlantirish va kengaytirish, qishloq xo‘jaligi texnikasini sotib olish, fermerlik inshootlarini qurish uchun – Markaziy bankning amaldagi qayta moliyalash stavkasini 1G‘3 qismi miqdorida;

Mehnat bilan bandlikka ko‘maklashish jamg‘armasi hamda Dehqon va fermerlarni qo‘llab-quvvatlash jamg‘armasi kredit liziyalari hisobidan berilayotgan kreditlar bo‘yicha bank marjasi imtiyozli foiz stavkasining 50 foizi miqdorida belgilanadi.

Xulosa va takliflar:

Respublikada qishloq xo‘jaligi korxonalarini moliyalashtirishning eng muhim manbalaridan biri – davlat budjetidan kichik va o‘rta biznesni qo‘llab-quvvatlashga ajratiladigan mablag‘lardir. Bu moliyaviy qo‘llab-quvvatlash davlat mulkini xususiylashtirishdan tushgan mablag‘larning bir qismini jalb etish orqali amalga oshiriladi. Davlat mulkini boshqarish va tadbirkorlikni qo‘llab-quvvatlash qo‘mitasining maxsus jamg‘arma hisob raqamiga to‘planadigan bu mablag‘larning bir qismi har yili kichik biznes va tadbirkorlikni qo‘llab-quvvatlash “Biznes fond”iga yo‘naltiriladi. Shunisi diqqatga sazovorki, “Biznes fond” fond orqali kichik biznesga yo‘naltiriladigan davlat budjeti mablag‘lari imtiyozli shartlarda, Markaziy bank qayta moliyalash stavkasining 50 foizidan yuqori bo‘lmagan tartibda o‘rnatiladi. Shuningdek, avvallari davlat tasarrufida bo‘lgan va davlat tasarrufidan chiqarilib, xususiylashtirilgan kichik korxonalar, to‘g‘ridan-to‘g‘ri. Davlat mulk qo‘mitasining maxsus hisob varag‘ida jamlanadigan mablag‘lardan imtiyozli shartlarda kredit olish huquqiga egadirlar.

Адабиётлар:

1. *Ўзбекистон Республикасининг 2019 йил 23 октябрдаги “Ўзбекистон Республикаси Қишлоқ хўжалигини ривожлантиришнинг 2020-2030 йилларга мўлжалланган стратегиясини тасдиқлаш тўғрисида”ги ПФ-5853-сон Фармони.*
2. *O‘zbekiston Respublikasining 2019 yil 23 oktabrdagi “O‘zbekiston Respublikasi Qishloq xo‘jaligini rivojlantirishning 2020-2030 yillarga mo‘ljallangan strategiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi PF-5853-son Farmoni.*
3. *Larin I. Razvitiye integratsionnix protsessov v APK Uzbekistana. –Tashkent, 1998.*
4. *Ro‘ziyev A., Mirzayev Sh., Barotaliyev U. Surxondaryo suv omborlari va agrosanoat majmuini rivojlantirish masalalari. -Toshkent, 1997. www.ziyonet.uz*

5. *E.M. Akhmetshin, K.A. Barmuta, Z.M. Yakovenko, L.I. Zadorozhnaya, D.S. Mironov, E.N. Klochko, Int. J. of App. Business and Economic Res. 15(23), 355-364 (2017)*
6. *D.V. Zavyalov, Russian Journal of Entrepreneurship, 18(17): 2451-2552 (2017). DOI: https://doi.org/10.18334/гр18.17.38285.*
7. *T.P. Maksimova, N.E. Bondarenko, Issues of branch clusters development: from theory to practice. Interactive Science 6: 114-119 (2016)*
8. *I.S. Abdullaev, P.A. Gurbanov, R.A. Aleshko, Y.Yu. Finogenov, Siberian J. of Life Sci. and Agr. 15(3), 357-386 (2023). doi: 10.12731/2658-6649-2023-15-3-357-386*
9. *E.M. Akhmetshin, E.P. Kolpak, E.A. Sulimova, V.S. Kireev, E.A. Samarina, N.Z. Solodilova, Int. J. of Appl. Business and Economic Res. 15(23), 221-231 (2017).*
10. *K. Barmuta, N. Tuguz, E3S Web of Conferences, 273, 08005 (2021).*
11. *M.K. Barcho, O.V. Otto, H.A. Hajiyev, V.O. Samusenkov, L.N. Korshunova, N.O. Vikhrova, N.N. Nikulin, Entrepreneurship and Sustainability Issues, 8(1), 960-971 (2020). doi:10.9770/jesi.2020.8.1(64)*
12. *Абдиев А. Агросаноат мажмуаси иқтисодиёти фанидан маърузалар матни. Қарши-2007*
13. *Жўраев Ф.Д. & Аралов Г.М. (2023). Қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари ишлаб чиқариш жараёнини эконометрик моделлаштириш зарурияти-нинг асосий жиҳатлари. // Educational research in universal sciences, 2(2), 36-43.*
14. *Жўраев Ф.Д. (2021). Қишлоқ хўжалик маҳсулотлари ишлаб чиқаришни қисқа муддатли прогнозлаштириш. // Инновацион технологиялар, (2 (42)), 92-95.*
15. *Rakhimov A.N. & Jo'raev F.D. (2022). A Systematic Approach To The Methodology Of Agricultural Development And The Strategy Of Econometric Modeling. resmilitaris, 12(4), 2164-2174.*